

۲۵۷۹۷۸۴

معماری مسکن معاصر از منظر اسلام

مشار:

دکتر میرزا علی شیدانه میرید

مهندس احسان شیدانه میرید

- سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور : شیدانه مرید، میرزاعلی، ۱۳۳۶ -
- مشخصات نشر : تهران : انتشارات اول و آخر، ۱۴۰۱.
- مشخصات ظاهری : ۲۷۰ ص: مصور، جدول (بخشی رنگی)، نمودار(رنگی).
- شابک : 978-622-5828-22-3
- وضعیت فهرست نویسی : فیپا
- یادداشت : کتابنامه: ص. [۲۵۷] - ۲۷۰.
- موضوع : معماری اسلامی -- ایران -- نمونه پژوهی
Islamic architecture -- Iran -- Case studies
معماری خانگی -- ایران -- نمونه پژوهی
Architecture, Domestic -- Iran -- Case studies
آپارتمان‌ها -- ایران -- طراحی و ساخت -- نمونه پژوهی
Apartments -- Design and construction-- Iran -- Case studies
مسکن -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام -- نمونه پژوهی
Housing-- Religious aspects-- Islam -- Case studies
معماری -- جنبه‌های قرآنی -- نمونه پژوهی
Architecture -- Environmental aspects -- Case studies
- شناسه افزوده : شیدانه مرید، احسان، ۱۳۷۵ -
- شناسه افزوده : شریفی، مهدی، ۱۳۶۱ مرداد -
- شناسه افزوده : معینی، سید محمود
- شناسه افزوده : Moeini, Seyyed Mahmoud
- رده بندی کنگره : ۷۴۲۱NA
- رده بندی دیویی : ۰۹۵۵/۷۲۸
- شماره کتابشناسی ملی : ۹۱۶۳۱۲۸
- اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیپا

معماری مسکن معاصر از منظر اسلام

نویسندگان: دکتر میرزاعلی شیدانه مرید - مهندس احسان شیدانه مرید

ناشر: انتشارات اول و آخر

چاپ اول: ۱۴۰۱

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: تومان

انتشارات اول و آخر

«عضو انجمن فرهنگی ناشران کتاب دانشگاهی»

© حق چاپ محفوظ است. ISBN: 3-۶۴-۶۵۰۸-۶۲۲-۹۷۸

نشانی: تهران، میدان انقلاب، کوچه جنتی (مترو)، بن بست فرسار، پلاک ۳، واحد ۱

تلفن: ۶۶۱۲۷۰۸۳-۶۶۱۲۷۲۶۶

فهرست مطالب

۱ چکیده

فصل اول: کلیات

۵ مقدمه
۵ تعریف مسئله و ابعاد مختلف آن
۸ اهداف
۹ پرسش‌ها
۱۰ اهمیت و ضرورت موضوع کتاب
۱۰ تعاریف نظری و عملی متغیرهای اساسی
۱۰ تعاریف واژه‌ها
۱۰ تعریف نظری ارزش‌های انسانی از دیدگاه قرآن
۱۱ ارزش‌های انسانی، انسان
۱۲ تعریف نظری حوزه‌های مختلف ساختار مسکن
۱۲ معماری معاصر
۱۲ معماری آپارتمانی معاصر تهران
۱۳ ساختار فصول

فصل دوم: مبانی نظری

۱۷ مقدمه
۱۸ بخش اول
۱۸ قرآن و نهج البلاغه
۱۸ مسکن (منزل، خانه، آپارتمان) و قرآن
۱۹ ریشه‌یابی برخی از ویژگی‌های اصلی مسکن در متون
۲۳ مساکن (منازل) در شهرهای دوران اسلامی
۲۴ جلوه‌هایی از امنیت
۲۴ وضعیت امروز
۲۵ دگرگونی‌های رفتاری
۲۵ شیوه معیشت
۲۶ توصیه‌ها و پیشنهادات موضوعات کلی مسکن
۲۶ بخش دوم

مقدمه

هدف از خلقت انسان در بستر گیتی، تعالی بخشیدن به ابعاد انسانی و رسیدن به مقامی بالاتر از فرشتگان الهی است. خصوصیات مسکن محل تربیت علی(ع) و فاطمه(س) آنقدر رفیع بود که وحی الهی توسط فرشتگان وحی در آن مکان فرود می‌آمدند. وزنگار روح را با تلاوت و عمل به قرآن می‌زدودند. در این فصل به تعریف مسئله، ابعاد و ویژگی‌های ارزش‌های انسانی، اهمیت و ضرورت موضوع کتاب، اهداف و سؤالات، و سپس ساختار فصول پرداخته شده است.

تعریف مسئله و ابعاد مختلف آن

دغدغه این کتاب پیدا کردن الگویی با شاخصه‌ها و ارزش‌های انسانی قرآنی است تا بتواند در معماری مسکن آپارتمانی معاصر بکار گرفته شود و کم رنگ شدن ارزش‌ها را در آپارتمان که محل آرامش و آسایش است جبران نماید. مسکن در لغت فارسی به معنی محل سکونت و جایی که در آرامش است، مسکن یعنی تشکیل دهنده، آرام کننده، دارویی که موجب آرامش و تخفیف آلام روحی می‌شود (معین، ۱۳۷۲، ص ۸۶۸). مسکن به معنای جای باش و خانه، منزل، بیت جای سکونت و مقام، آرامگاه، مقر، جایگاه و نشیمن آمده است (براتی، ۱۳۸۲، ص ۲۴). مفهوم خانه، به عنوان ظرف وجود انسان، ارزشی هم پای مظلوف خود می‌یابد. به قولی، هر فضایی که بتوان در آن به واقع مسکن گزید. مفهوم خانه را از آن خود می‌کند. خانه، مکان تأمل و تعامل روح و جسم انسان است و به نقل از باشلار به ما این امکان را می‌دهد که با آرامش در خیالات خود غرق شویم (هاشمی، ۱۳۷۵، ص ۲-۳). سکونت گاه

در قرآن با عبارتی مانند بیت (نمل، ۸۰)، دیار، دار، مسکن (البقره، ۸۴)، العماد (فجر، ۷)، عمارت (توبه، ۱۹) یاد می‌شود. در قرآن واژه مسکن به معنی جایی که در آن دعوت به آرامش باشد، آمده است (انعام، ۹۶). مسکن اسلامی دارای جنبه‌های روانی و تعاملی است که در آن فرد ناخودآگاه به ترکیب رفتار - مکان می‌پردازد (بقره، ۹۶) (بهرام پور، ۱۳۸۶، ص ۱۵). مسکن اصلی‌ترین و پر تعدادترین ساختمان در هر مجتمع زیستی اعم از شهر و روستاست، شاید بتوان آن را اصلی‌ترین عامل و هدف شکل دهنده‌ی کالبد و ساختار شهر نیز معرفی کرد، چرا که اولاً آنچه از شهرها صراحتاً در اختیار و تملک شهروندان است خانه‌ها و مسکن مردمان است. دوم، خانه فضای تولد و رشد و بلوغ و زندگی فرد در حالت فردی یا در میان خانواده است. سوم، خانه محل استقرار فعالیت و رشد و کوچکترین واحد اجتماعی یعنی خانواده است، چهارم، مسکن یکی از اصلی‌ترین و ابتدائی‌ترین عامل هویتی فرد و جامعه و زمینه ساز وحدت یا بر عکس تفرق آنهاست. علاوه بر آن معماری مسکن و به عبارت بهتر معماری متنوعی که برای خانه سازی ظهور می‌کند، آن را به عنوان رایج‌ترین جلوه و ذوق هنری یک جامعه به منصفی ظهور می‌رساند، مسکن، منزل، یا خانه یا آپارتمان مسکونی برای موءمن، محلی است که هم از نظر مادی (امنیت، شکل‌گیری، گسترش خانواده و رفع نیازهای اولیه)، هم از نظر روانی (آرامش و امنیت روانی و فکری) و هم از نظر معنوی (تفکر و عبادت)، نیازهای او را مرتفع می‌کند. با عنایت به اینکه مطابق تعالیم وحیانی، زمین مهد و گهواره و سکونتگاه انسان است: "ایا ما زمین را مهد آسایش خلق نگردانیدیم؟" (نباء: ۶)، در واقع کل جهان منزلگاه و سکونتگاه انسان است. در تفسیر آیه‌ی مبارکه‌ی ۶۴ سوره شریفه‌ی غافر: "خدا همان کسی است که زمین را برای شما قرارگاه ساخت. " (غافر: ۶۴) مرحوم علامه طباطبایی می‌فرماید: "خدای تعالی، در این آیه، این نعمت را به رخ انسانها می‌کشد که آنان را در زمین و در زیر آسمان جای داد و این خانه‌ی مسقف را منزلگاه ایشان کرد. " (طباطبایی، ۱۳۶۱، ص ۵۵-۶۷). و در تفسیر آیه‌ی مبارکه: "خدا برای سکونت شما منزل‌هایتان را قرار داد. " (نخل: ۸۰). کلمه‌ی مسکن به معنای هر چیزی است که انسان به وسیله‌ی آن سکونت و آرامش یابد و معنایش این است که: خدا بر شما قرار داد بعضی از بیوت شما را مایه‌ی سکونت که در آن ساکن شوید، چه بعضی از بیوت قابل سکونت نیست مانند انبار هیزم (همان،

۱۳۵۴، ص ۳۳۰). بر اساس آیه ۹۳ سوره یونس خداوند همه‌ی منظورهایی که یک انسان از یک مسکن دارد مثل خوبی آب و هوا و زمین پر برکت و وفور نعمت و استواری و آرامش و چیزهای دیگر، در آنجا یافت می‌شد. (طباطبایی، ۱۳۶۲، ص ۱۹). علاوه بر آن مسکن مطلوب باید بتواند محل آرامش و زمینه ساز تجمع اهل خانواده باشد و افراد خود را در مقابل عوارض و پدیده‌های خارجی چون گرما، سرما، و غیره حفظ نماید و بعنوان وطن و مکان جاذب اهل خویش عمل کند و قس علی هذا. قرآن کریم در آیه ۸۶ سوره نمل می‌فرماید: "آیا ندیدید که ما شب را تاریک برای سکون و آرامش خلق قرار دادیم." این آیه نشان می‌دهد که مکان یابی مسکن در شهر امری حساس است. و توجه به این اصل نقش مهمی در مکان یابی مسکن در شهر و رابطه و هم‌جواری آن با عملکردهای پر سر و صدا و مولد آلاینده‌ها (کارخانه‌ها و معابر اصلی و...) و هر آنچه به آرامش انسان خدشه وارد کند ایفا می‌کند. در روایتی از پیامبر اسلام (ص) نقل شده است که فرمود: "خانه‌هایی می‌سازید که در آن سکونت نمی‌گیرید و چیزهایی فراهم می‌کنید که نمی‌خورید و آرزوها دارید که بدان نمی‌رسید." (نهج الفصاحه، ۱۳۷۷، ص ۳۳۱). در امر ساختن خانه‌ها نیز چون امور دیگر، تأکید اسلام بر میانه روی و اعتدال و پرهیز از اسراف و تبذیر است و ساختن خانه بیرون از حد نیاز، لهو و لعب شمرده شده و منع گردیده است. پس ساخت منازل مسکونی در جامعه‌ی اسلام می‌باید فقط بر اساس نیازهای واقعی انجام پذیرد و اصل کلی در اینجا رفع نیازهای اولیه‌ی انسانی خانواده‌هاست. از خصوصیت خانه و محل سکونت دسترسی آسان و راحت جهت تأمین نیازها و مایحتاج زندگی است. شرایط سکونت و به تعبیری تأمین فعالیت‌ها و عملکردها و ساختمانهای مورد نیاز ساکنان یک شهر یا محله از اصلی‌ترین شرایط ایجاد مسکن مطلوب انسانی است. استواری صفت دیگری از منزل است که مرحوم علامه طباطبایی به آن توجه داشتند که منظور از استواری شاید این باشد که منزل، کوچک، حقیر و غیر قابل سکونت نباشد. استواری اگر جنبه کاخ‌سازی و تفاخر بگیرد دیگر نعمت نیست و اصولاً موءمنان برای احتراز از غلتیدن در تفاخر و خود پسندی، همیشه به داشتن منازلی با ظاهر ساده و بی‌پیرایه توصیه شده‌اند و روایت دیگری از حضرت محمد (ص) است که فرموده‌اند: "حکایت موءمن چون خانه‌ای است به ظاهر خراب که چون وارد آن شوی ببینی پاکیزه است (نهج الفصاحه، ۱۳۷۷، ص ۳۳۱). محل

سکونت انسان باید امنیت، ایمنی، محرمیت، عدم اشراف، آرامش، خلوت، امکان ارتباط با طبیعت را داشته باشد (نقی زاده، ۱۳۹۶، ص ۱۵۹). هدف این کتاب شناسایی و تبیین ارزش‌های انسانی در معماری مسکن بر اساس قرآن در گذشته و بکارگیری آن ارزش‌ها در معماری آینده است. و این تحقیق الگویی (مدل) را معرفی خواهد کرد تا معماری مسکن آپارتمانی معاصر (از سال ۱۳۰۰ ه ش به بعد) بتواند با بکار بستن آنها در آپارتمانها، کرامت انسانی کمرنگ شده و یا از بین رفته در معماری مسکن آپارتمانی امروزی را بر اساس ارزش‌های قرآنی در مسکن حفظ نماید. دلایل انتخاب این موضوع کتاب کم رنگ شدن کرامت انسانی در آپارتمانهای معاصر است. ارزش‌های انسانی در خانه‌های آپارتمانی کاهش پیدا کرده است. توجه به باطن خانه و معنویات جای خود را به دقت به ظواهر و نماسازی داده است. گویی که مسکن آپارتمانی معاصر، خاصه تهران، تنها پوسته‌ای جهت سرپناه است نه مکانی برای آرامش روح و روان ساکنین.

اهداف

هدف کلی: تعیین ارزش‌های انسانی با رویکرد قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر

تهران

اهداف اصلی:

۱. تبیین ارزش‌های انسانی بر گرفته از قرآن در راستای معماری مسکن
۲. تبیین ارزش‌های انسانی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران بروش دلفی
۳. تبیین تطبیق ارزش‌های انسانی برگرفته از قرآن با معماری مسکن آپارتمانی معاصر

تهران

۴. تبیین ارائه مدل حوزه‌های معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران براساس ارزش‌های

انسانی قرآنی

اهداف فرعی:

۱. تبیین محرمیت بعنوان ارزش انسانی در معماری مسکن.
۲. تبیین امنیت بعنوان ارزش انسانی در معماری مسکن.